

Itämeri- ja ympäristöjärjestöjen yhteiset vihreän siirtymän pelisäännöt

NaturochMiljö

Teollisuus- ja energiantuotantohankkeet eivät saa vaarantaa vesistöjen tilaa

Eduskunta on 2024 hyväksynyt lakimuutoksia, jotka sallivat jatkossa teollisuus- ja energiantuotantohankkeille poikkeamisen vesienhoidon ympäristötavoitteista. Poikkeaman myöntämistä perustellaan vihreän siirtymän* vauhdittamisella: siirtymä pois fossiilisesta energiasta vaatii ripeää muutosta energiajärjestelmiin ja teolliseen tuotantoon, mutta vihreän siirtymän hankkeita ei kuitenkaan pidä toteuttaa luonnon kustannuksella ja Suomen vesien tilaa vaarantaen.

Vesien- ja merensuojelun näkökulmasta riskejä aiheuttavat hankkeet jotka:

- lisäävät paikallista ravinne- tai lämpökuormaa (esim. akkumateriaalitehtaat, biokaasun tuotantolaitokset, metallinjalostus)
- aiheuttavat merkittäviä muutoksia veden suolaisuudessa ja kerrostuneisuudessa (esim. metsäteollisuus, akkumateriaalitehtaat ja kaivos Hankkeet)
- muuttavat vedenalaisia elinympäristöjä tai aiheuttavat niiden väliaikaisen tai pysyvän tuhon (esim. merenpohjan kaivannaistoiminta, merituulivoima, vesistön säännöstely)
- aiheuttavat vesieliöille haitallisten aineiden päästöjä (esim. kaivos Hankkeet)
- estävät lajien muuton/vaelluksen tai niille tärkeiden ruokailu- lisääntymis- tai levähdyspaikkojen käytön (esim. väärin sijoitetut tuulivoimapuistot, jokien ja purojen vaellusesteet)

Vesipuidedirektiivin ja kansallisen vesien- ja merenhoitolain mukaisesta vesien hyvän tilan tavoitteesta ei tule poiketa vihreän siirtymän nimissä. Suomen tulee panostaa laadukkaaseen ympäristövaikutusten arviointiin ja hankkeille tulee asettaa pitkäaikaiset ja kattavat seurantavelvoitteet. Vesi- ja ympäristölupia tulee tarkistaa ja tarvittaessa päivittää säännöllisin määräajoin.

Riippumaton ja luotettava lupamenettely ja lupien valvonta edellyttää riittävää resurssointia. Myös laaja muutoksenhakuoikeus on varmistettava. Maankäytön suunnittelun ja merialuesuunnittelun tulee tukea vesien- ja merenhoidon tavoitteiden saavuttamista.

Aito vihreä siirtymä pureutuu ympäristökriisien juurisyyhyn eli ylikulutukseen, jotta siirtymä voi mahtua luonnon kantokyvyn rajoihin. Se edistää päästövähennysten rinnalla luontokadon pysäyttämistä ja vesistöjen hyvää tilaa.

Hankkeet, jotka aiheuttavat merkittäviä haitallisia vesistövaikutuksia eivät ole vihreää siirtymää, vaan viherpesua.

**Vihreällä siirtymällä tarkoitetaan Suomen valtionhallinnon käyttämän määritelmän mukaan muutosta kohti ekologisesti kestävää taloutta ja kasvua, joka ei perustu luonnonvarojen ylikulutukseen ja fossiilisiin polttoaineisiin. Kestävä talous nojaa vähähiilisiin sekä kiertotaloutta ja luonnon monimuotoisuutta edistäviin ratkaisuihin.*

TIIVISTELMÄ ruotsiksi / Östersjö- och miljöorganisationernas gemensamma spelregler för den gröna omställningen:

Industri- och energiproduktionsprojekt får inte äventyra vattendragens tillstånd

Riksdagen godkände 2024 lagändringar som tillåter undantag från målen för vattenvård för industri- och energiproduktionsprojekt. Undantagen motiveras med att påskynda den gröna omställningen: övergången bort från fossila bränslen kräver snabba förändringar i energisystem och industriell produktion. Dock bör den gröna omställningen inte genomföras på bekostnad av naturen eller på ett sätt som äventyrar tillståndet för Finlands vatten.

Ur ett vatten- och havsskyddsperspektiv medför följande typer av projekt risker:

- Projekt som ökar den lokala närings- eller värmebelastningen (t.ex. batterimaterialfabriker, biogasproduktionsanläggningar, metallförädling).
- Projekt som orsakar betydande förändringar i vattnets salthalt och skiktning (t.ex. skogsindustri, batterimaterialfabriker och gruvprojekt).
- Projekt som förändrar undervattenshabitat eller orsakar tillfällig eller permanent förstörelse av dessa (t.ex. utvinning från havsbotten, havsbaserad vindkraft, reglering av vattendrag).
- Projekt som leder till utsläpp av skadliga ämnen för vattenlevande organismer (t.ex. gruvprojekt).
- Projekt som hindrar arters migration/vandring eller användning av viktiga mat-, fortplantnings- eller viloplatser (t.ex. felplacerade vindkraftsparker, vandringshinder i floder och bäckar).

Målen för god status för vatten, enligt EU:s ramdirektiv för vatten och den nationella lagen om vatten- och havsvård, bör inte åsidosättas för den gröna omställningens skull. Finland bör satsa på

högkvalitativ miljökonsekvensbedömning och införa långsiktiga och omfattande övervakningskrav för projekten. Vatten- och miljötilstånd bör granskas och vid behov uppdateras regelbundet.

En oberoende och tillförlitlig tillståndsprocess samt övervakning av tillstånden kräver tillräckliga resurser. Rätten till omfattande överklaganden måste också säkerställas. Planering av markanvändning och havsområden ska stödja målen för vatten- och havsvård.

Med grön omställning avses enligt den definition som används av Finlands statsförvaltning en övergång mot en ekologiskt hållbar ekonomi och tillväxt som inte bygger på överutnyttjande av naturresurser och fossila bränslen. En hållbar ekonomi bygger på lösningar som är koldioxidsnåla samt främjar cirkulär ekonomi och biologisk mångfald.

En genuin grön omställning angriper den grundläggande orsaken till miljökriser, det vill säga överkonsumtion, så att omställningen ryms inom naturens bärkraft. Förutom att minska utsläppen bidrar den till att stoppa förlusten av biologisk mångfald och att upprätthålla god vattenstatus.

Projekt som orsakar betydande skadliga effekter på vattendrag är inte en grön omställning, utan greenwashing.